

**РЕГИОНАЛЕН ФОРУМ
ТРАНСБАЛКАНСКИ КУЛТУРЕН КОРИДОР
ГЪРЦИЯ – БЪЛГАРИЯ – РУМЪНИЯ**
Споделено наследство и общо европейско бъдеще

**ЕВРОПЕЙСКИ КУЛТУРНИ МАРШРУТИ
ПРОГРАМА НА СЪВЕТА НА ЕВРОПА**

арх. Доника ГЕОРГИЕВА
Университет по архитектура, строителство и геодезия, София

Европейски културни маршрути – 20 години развитие

През 2007 и 2008 г. Европа чества 20-годишнината от първия европейски културен маршрут. Годишнината се отбелязва с редица културни прояви в различни европейски страни – една от тях е настоящият Форум в Пловдив - *Трансбалкански културен коридор Гърция – България Румъния – споделено наследство и общо европейско бъдеще*. Изминали са двадесет години на непрекъсната плодотворна практика за приложение на една важна европейска инициатива – лансирането на *ПЪТЯ*, като вид културно наследство и като инструмент за устойчиво регионално развитие.

Пътят към Компостела
© Paul et Renée DEBARD

През 1984 година, Съветът на Европа издава препоръка относно европейските поклоннически пътища, с която отправя покана към всички страни-членки да насърчат създаването на европейски културни маршрути. През октомври 1987 година стартира Програмата *Културни маршрути* на Съвета на Европа с първия европейски културен маршрут *Пътеките към Сантяго де Компостела* – Световно наследство (от 1998 година и Културен маршрут на Съвета на Европа).

Сантяго де Компостела е испанско градче на Атлантическия океан, в чиято величествена катедрала се съхраняват мощите на Св. Яков. В богато илюстриран ръкопис от XII век са описани основните факти за значението на култа към светеца, чиято гробница събира християни от всички народи. Освен описание на многобройните чудеса, локализирани из повечето страни в Европа, ръкописът съдържа и цяла глава посветена на пътищата към Компостела - *Поклонническите пътища*. Откакто са установени през Средновековието, те играят жизнена роля в развитието на европейската култура. По своя дълъг път към Компостела, поклонниците се срещали с разнообразни култури, обичаи и нрави и се връщали у дома със завидни за онова време знания. *Пътят* е проявявал

различни свои измерения – на образователно, културно и оформящо характера преживяване.

Пътеките към Сантяго де Компостела
© EICR

културния център Абатство Neumunster в историческата част на Люксембург. И двете сгради са част от действащия европейския културен маршрут *Венцел* – едно пътешествие през времето и пространството под мотото *1000 години за 100 минути* с водеща тема *Военно - фортификационна архитектура*.

Днес, 20 години по-късно, пътеките към Компостела обхващат почти цяла Европа.

През 1998 година, Съветът на министрите на Съвета на Европа приема *Резолюция (98) 4 за Културни маршрути на Съвета на Европа*, с чиято помощ се прилага Програмата *Културни маршрути*.

В този контекст, на база на политическо споразумение между Съвета на Европа и правителството на Люксембург, през 1997 година е основан *Европейският институт за културни маршрути*. Офисите му се помещават в средновековната кула Яcob и в част от

Основна цел на Института, с директор г-н Мишел Тома-Пенет, е оперативна да прилага програмата на Съвета на Европа. Европейският институт за културни маршрути изпълнява ролята едновременно на:

- ▶ европейска обществена служба, която помага на вносителите на проекти, осигурява политически и културни мисии, работи в посока да направи видима водещата рамка на Съвета на Европа, провежда работа по културно наблюдение и други;
- ▶ техническа агенция, която установява партньорства, изготвя проучвания и доклади, подготвя, инсталира и провежда изложения и други.

Balisage le long de la Via Francigena et naissance du Conseil des Itinéraires

Le premier anneau le long de la Via Francigena a été inauguré en présence du Chef du Gouvernement Romano Prodi et du Ministre Francesco Rutelli. A cette occasion, le Conseil Italien des Itinéraires s'est réuni pour la première fois.

Les Itinéraires culturels dans la Grande Région

Le site des itinéraires culturels dans la Grande Région, conçu et réalisé par l'Institut Européen des Itinéraires Culturels, fait suite à un ouvrage publié au Grand-Duché de Luxembourg en 2003, en collaboration avec les Editions Binsfeld.

Dans le cadre du XXe ANNIVERSAIRE : Mozart, l'Européen

L'Ecole Supérieure de Musique de Mannheim, le MUHO, organise cette année la 3ème édition du Festival Mozart, l'Européen. Un événement majeur des célébrations du 200ème anniversaire des Itinéraires culturels du Conseil de l'Europe.

Mozart, der Europäer

Ouverture du Chemin de Saint Martin entre la Slovénie et la France

Dans le cadre du XXXIe ANNIVERSAIRE DES ITINÉRAIRES CULTURELS DU CONSEIL DE L'EUROPE et des Présidences slovène et française du Conseil de l'Union Européenne, un projet transfrontalier de première importance.

През 2002 година, стартира уебсайтът на Европейския институт за културни маршрути (<http://www.culture-routes.lu>) във връзка с работата му по разпространение на опита и резултатите от Програмата *Културни маршрути*. Развивайки идеята за отворена система, която непрекъснато се усъвършенства, днес, уебсайтът на Института притежава една богата и мощна база-данни, с достъп до всички налични документи и връзка с множество специализирани сайтове в тази област.

Уебсайт на Европейския институт за културни маршрути - <http://www.culture-routes.lu>
© EICR

Десет години след своето създаване и благодарение на усилената работа по Програмата *Културни маршрути*, Европейският институт

за културни маршрути има широка мрежа от партньори в почти всички страни в Европа. Институтът поддържа тясно сътрудничество с България от 2000 година, когато неговият директор г-н Мишел Тома-Пенет взема участие в международния семинар *Културни маршрути на Югоизточна Европа*, създаден от експертна мрежа на Югоизточна Европа под ръководството на проф. Тодор Кръстев. Разработките на едноименния проект са публикувани в сайта на Института. Съвместната работа продължава с общи проекти на Европейския институт за културни маршрути и Асоциация за културен туризъм с подкрепата на Правителството на Люксембург – *Виртуални културни маршрути на Югоизточна Европа* (2005-2006) и уебсайт *Културни коридори на Югоизточна Европа* (2006).

Отново с помощта на правителството на Люксембург, през 2005 година в региона на Югоизточна Европа е открит първият ресурсен център на Института – в град Сибиу, Румъния. Вторият ресурсен център – в София – е в процес на подготовка.

Честванията по повод 20-годишнината на европейските културни маршрути стартираха през септември тази година с европейска конференция в Puy-en-Velay (Франция) на тема *Пътищата на Сантяго де Компостела* – с подкрепата на Съвета на Европа и научната помощ на Европейския институт за културни маршрути. Повече от 250 участници се включиха в дебати за един нов подход към туристическите продукти, базирани на местните културни ценности във връзка с по-широкото измерение на разнообразната европейска идентичност. Като водещи направления в дискусиите се очертаха:

- ▶ Европейската етика и ценността на *пътя*;
- ▶ Поставянето на европейска информационна система, интерпретация на *пътя*;
- ▶ Управление и поддръжане: селски и градски поклоннически пейзажи;

Информационна табела по пътя към Компостела, Puy-en-Velay
© EICR

културни маршрути в Сантяго (ноември 2007), третото издание на фестивала – *Моцарт, европеецът* – инициран от музикалния университет в Манхайм и с участието на музикалните университети във Виена, Залцбург, Прага, Париж, Мюнхен и Милано (ноември-декември 2007).

В рамките на събитието е изготвена Декларация в чест на 20 годишнината или *Декларация от Пюи-ан-Веле и от Сантяго де Компостела*, която е занесена от Puy-en-Velay на площад Obradoiro в Сантяго. Декларацията припомня ценностите заложи в Декларацията от Сантяго де Компостела от 1987 година и добавя към тях съвременните аспекти във връзка с културното многообразие, диалогът между култури и религии. Първата версия на Декларацията е отворена за дискусии към всички граждани на Европа, които биха искали да допринесат със свои идеи, в интернет пространството на сайта на Европейския институт за културни маршрути.

Програмата на планираните ежегодни чествания продължава с разнообразни прояви: инсталирането на нова информационна система по европейския културен маршрут *Виа Францижена*, открита лично от министър-председателя на Италия Романо Проди (октомври 2007), фото-изложба на открито на всички европейски

Европейските културни маршрути в светлината на Новата Резолюция CM/Res (2007) 12 за Културни маршрути на Съвета на Европа

В рамките на 20-годишнината от първия европейски културен маршрут, Съветът на министрите на Съвета на Европа, прие нова Резолюция CM/Res(2007) 12 за Културни маршрути на Съвета на Европа за прилагане на Програмата Културни маршрути, която заменя предишната Резолюция (98) 4.

Според новия документ, европейските културни маршрути отразяват идеите на европейската общност за: общо, споделено наследство; диалог между разнообразни култури, чрез изява на връзките, които ги сплотяват; опазване на наследството като ресурс за икономическо и културно развитие; устойчиво развитие на културния туризъм;

На тази логика са базирани изискванията дефинирани в приложението към Резолюцията за Културни маршрути на Съвета на Европа. За да получи сертификат Културен маршрут на Съвета на Европа, един културен маршрут трябва да притежава определени характеристики (фигура 1).

Заветите на Ал Андалуз
© Fundacion El legado andalusi

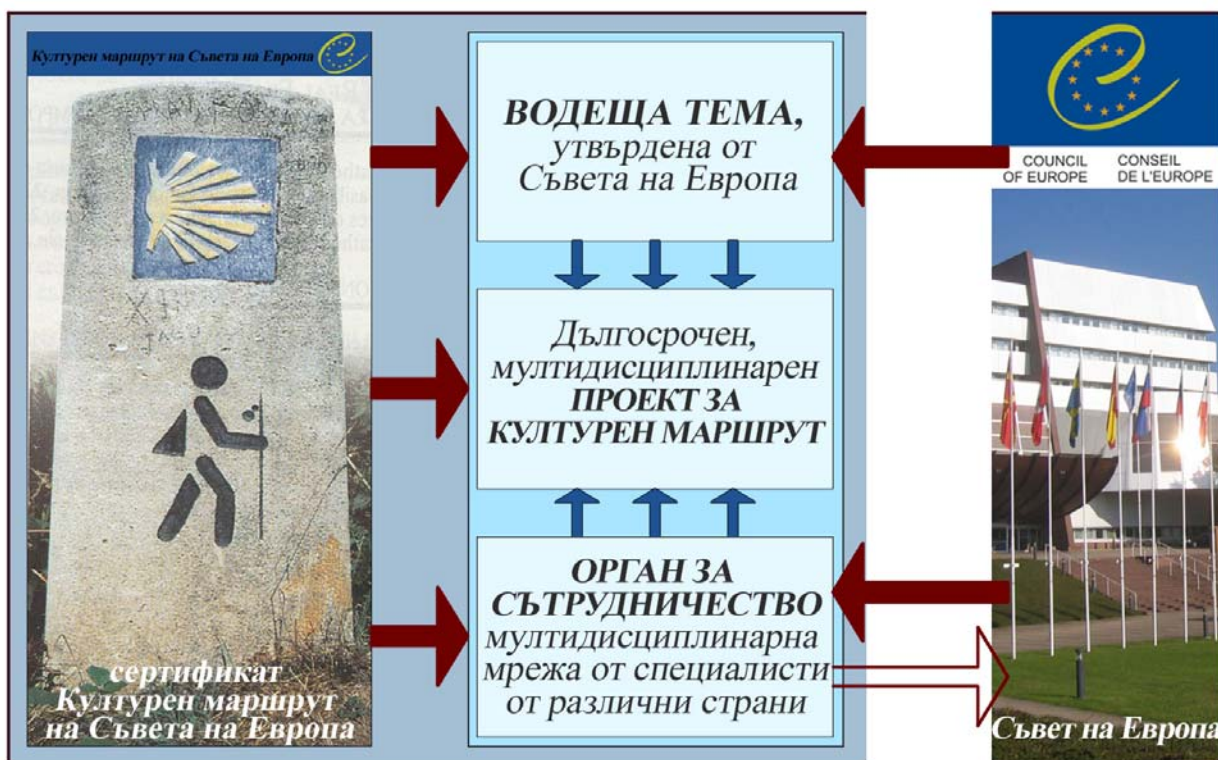
► Културният маршрут трябва да бъде организиран около една водеща ТЕМА (или подтема – специфичен аспект на тема), която се утвърждава от Съвета на Европа и представя общи европейски ценности, характерни за няколко европейски страни. След приемането на първата тема – *Поклоннически пътища* – преди 20 години, днес вече са приети над 30 теми, между тях: *Селско обитаване – Архитектура без граници, Влиянието на монашеството, Исторически и легендарни фигури на Европа, Барок, Ханзата, Паркове и градини – пейзажи, Непознатата Европа, Живото изкуство, Европейска идентичност, Военно - фортификационна архитектура, Заветите на Ал Андалуз, Миграцията, Пътят на маслиновото дърво, Европейско индустриално наследство, Пътища на римското изкуство в Европа и други.*

► Културният маршрут трябва да стимулира създаването на дългосрочни, мултидисциплинарни проекти за културни маршрути в рамките на пет, установени от Съвета на Европа приоритетни сфери на действие:

- Научноизследователски разработки;
- Подчертаване на паметта, историята и европейското наследство;
- Културен и образователен обмен на млади европейци;
- Съвременни културни и артистични практики;
- Културен туризъм и устойчиво културно развитие.

► Културният маршрут трябва да бъде управляван от специално формирани за проекта органи за сътрудничество, съответно

институционализирани - като асоциации или федерации на асоциации, включващи и мултидисциплинарни мрежи от специалисти, локализиращи в различни страни. Така например, културният маршрут *Пътят на маслиновото дърво* се управлява от едноименна специално създадена културна фондация и от търговската камара на град Месина, Гърция в партньорство с други сдружения по цялото Средиземноморие, надхвърляйки ареала на Европа. Предложените партньорски мрежи се утвърждават от Съвета на Европа и представят регулярни доклади за развитието на културния маршрут.

Фигура 1 – Сертифициране на европейски културни маршрути

© Доника Георгиева

Актуалната мрежа на Европейските културни маршрути

Европейските културни маршрути днес са утвърдена ценност, която изявява споделеното европейско наследство, проследявайки историята на народи, миграциите и разпространението на европейската цивилизация. Те следват исторически пътища или (в определени случаи) съвременни комуникационни връзки в съответствие с целите на устойчивия културен туризъм.

Европейски културен маршрут Венцел
© Доника Георгиева

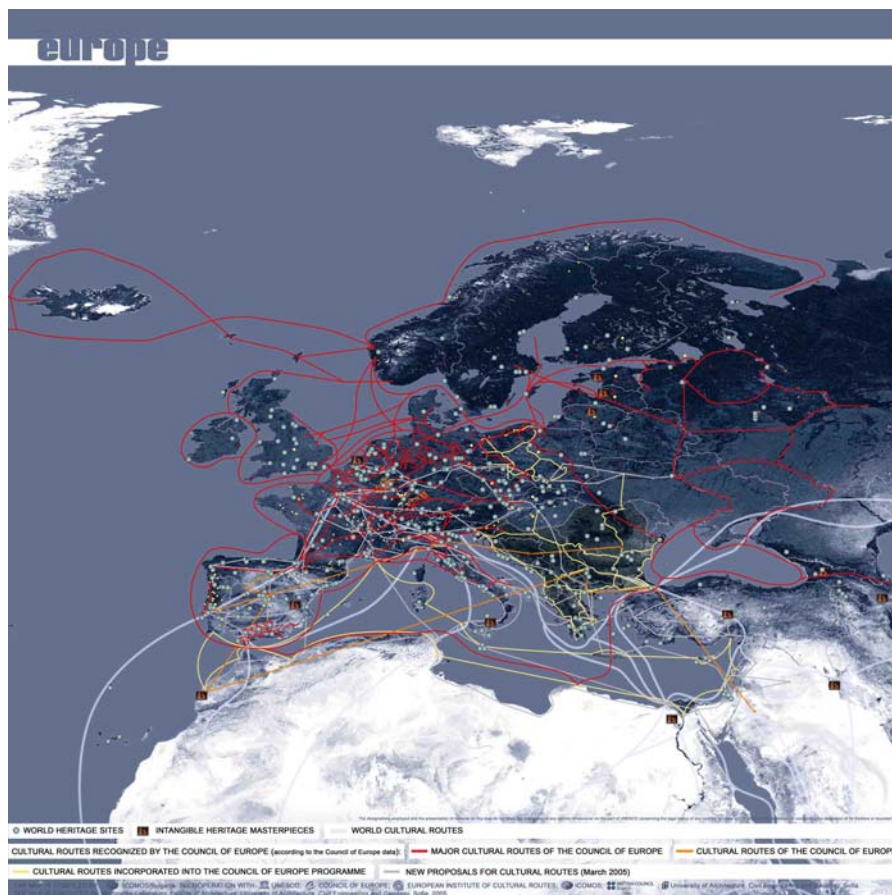
Някои от тези културни маршрути са следните: *Пътеките към Сантяго де Компостела* са исторически пътища, използвани от поклонниците в течение на векове; културният маршрут *Ханза* – търговска лига, с контрол върху търговията и пазарите на Балтийско море, която датира още от Средновековието – също се развива по исторически пътища; европейският културен маршрут *Пътят на Моцарт* – в рамките на темата *Исторически и легендарни фигури на Европа* - визира пътуванията на композитора в Европа; отворен от високото, европейско ниво към по-ниското градско ниво, обхващайки например обекти във Виена, свързани с живота на композитора.

За културно-историческите места, принадлежащи към обща тема, които не могат да бъдат свързани с конкретни исторически пътища, се създават комуникационни връзки за целите на културния туризъм. Това се отнася например за европейските

културни маршрути *Клюнизийски места в Европа* – обекти, свързани с ордена на клюнизийците в темата *Влиянието на монашеството*; *Селско обитаване – Архитектура без граници*; *Паркове и градини – пейзажи*.

Признато е, че статутът Културен маршрут на Съвета на Европа повишава възможностите на съответния културен маршрут в сферата на културния туризъм, повишава неговата туристическа привлекателност и спомага за устойчивото му развитие.

Европейските културни маршрути днес формират мрежа от 24 действащи културни маршрута, наградени със сертификат от Съвета на Европа. За първи път, те са синтезирани на една карта – която представя макроструктурата на европейското културно наследство – през 2005 година от екип български специалисти под ръководството на проф. Тодор Кръстев и в сътрудничество със Съвета на Европа и Европейския институт за културни маршрути. Част от тази карта са и *Културните маршрути на Югоизточна Европа*, които през 2004 година са формално признати от Съвета на Европа за инкорпорирани в мрежата. Те представляват стабилна основа за разработване на конкретни проекти за културен туризъм във връзка с по-широкия контекст на европейското културно пространство.

Мрежа на културните пътища в Европа

© ИКОМОС/България, АКТ, Мултимедийна лаборатория за културно наследство, УАСГ, София

Настоящият Регионален форум – *Трансбалкански културен коридор Гърция – България Румъния – споделено наследство и общо европейско бъдеще* – дава отлична възможност да се дебатира върху перспективата *Източния трансбалкански път* да бъде номиниран за статута *Културен маршрут на Съвета на Европа*, което би разкрило пред него нови възможности за устойчиво развитие.

